

“Nefsin hilesi” bölümünde *“Sana isâbet eden her fenâlık kendi nefsendendir”*, diyen Allah’ın kelâmıyla başlayalım.

Gerçeği anlayabilmek için ashabtan bazıları Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz’den insanı azdıran nefsin hilesine dair bilgi isterlerdi.

Nefis, ibâdetlere, ruhî ihlâslara, öz temizliğine, gizli gazzlardan neler katar? diye sorarlardı. Peygamber’den ibâdetin faziletini ve sevabını arayıp sormazlar da görünen ayıplara dair bilgiler isterlerdi.

Gülü kerevizden ayırt edercesine, inceden inceye, zerreden zerreye nefsin hilelerini tanıır, bilirlerdi.

Sahabenin araştırmacı olanları, kılı kırk yaranları Peygamber Efendimiz’in nefsin hilesi konusundaki beyanları karşısında hayran kalırlardı.

Bütün putların anası, sizin nefsinizin putudur. Hariçte görülen putlar birer yılandır, halbuki nefis putu bir ejderhadır.

Nefis akmak taşı ile demirdir. Put ise akmak taşından sıçrayan kıvılcımdır. O kıvılcım su ile s3ner.

Kıvılcım s3ner ama, akmak taşı ile demir su ile s3nd3r3lebilir mi? İnsanoğlu bu ikisi de kendisiyle beraber oldukça nasıl emin olabilir?

akmak taşı ile demirin ateşi, kendi içinde gizlenmiştir. Onların ilerine su girmez ki ateşi s3nd3rs3n.

Su, ancak dışarıda bulunan ateşi s3nd3r3r. O taşın ve demirin içine nasıl girer?

Nefsin ve şehvetin sembol3 olan akmak taşı ile demirden, k3fr3n ve b3t3n k3t3l3klerin kıvılcımları sıçrar. Dumanları y3kselir.

Kaptaki, k3pteki su bitse de, nefis çeşmesinin suyu tazedir, kesilmeden akar durur.

Put kırmak kolaydır, hem de pek kolay, fakat nefis putunu kırmayı kolay sanmak bilgisizliktir, bilgisizlik.

Nefsin her anda bir hilesi vardır ki, onun her hilesiyle isyan denizinde y3zlerce Firavun ile o Firavun'a uyanlardan batmadadır.

Ey kardeş, sen Allah'ın emrine ve aziz Peygamberimiz'in s3nnetine uy da ten Eb3 Cehli'nden ve nefs3n3 isteklerinden kurtul...¹

1 şefik Can, *Mesnevi Terc3mesi*, 3t3ken Neşriyat, İstanbul:2003, C.1-2, s. 49-50 beyit 366-376, 778, 780, 782;
Ken'an Rif3i, *Mesnevi-i şerif*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul:2000, s.58 beyit 371-375, s.109-110 beyit 780-785,790,792,794

Evet, Cemâlnur Hanımcım.

CS: Efendim, çok güzel bir bölüm. Ben müsaade eder-seniz her zaman Mesnevîhan'ların *Mesnevî Şerif*'e başladıkları beyitle başlamak isterim.

NS: Lütfen...

CS: *Tû me gü mârâ bedan şeh bar nist*
Ba kerîman kârihâ düşvar nist.

Sakın nefsimden kurtulamam deme, hemen kerim olanın, kerim olan *Mesnevî*'nin eteğine yapış, seni nefsin-den kurtaracaktır. Kerim olanın eteğine yapışmak burada çok önemli. Nefse gelince, bahsedilen nefis aslında Allah'ın ismi şerifini, yani sırrını bizlerde gizlediği kap-tır. Fakat insanlar isme doğru yönelecekleri yerde kaba takılıp kalırlar. He zaman olduğu gibi kap önemli olur.

NS: Yani şekil öne çıkıyor...

CS: Şekil öne çıkar. Ben demek önemli olur. Halbuki bende gizli olan bir ben vardır ki, Allah'a ait isimdir o. Hani cân-ı candır gibi. Ama o gizli beni bulmak yerine dıştaki görünen beni adam etmek, geliştirmek için şehvetler, kinler, nefretlerle dolarız. Biz bu nefsin ilk makamına nefis-i emmâre diyoruz. Emreden nefis. Yani bu Peygamber Efendimiz'in yerden yere vurduğu ve yegâne düşmandır; dışarıda düşman olmaz, nefisten başka düş-man yoktur dediği...

NS: Onun için büyük cihat diye adlandırdığı...

CS: Evet ve onunla mücâdeleyi de buyurduğunuz gibi büyük cihat diye adlandırdığı bu ego, bu nefs-i emmâre, Hazreti Mevlânâ'nın tıpkı "At idrarını yapmış; üzerine saman çöpü konmuş; üzerine de sinek oturmuş. Var mı benim gibi kaptan-ı derya!" diye geziyor, diyen insanın haline benzer.

NS: Kendi küçüklüğünün farkına varmayıp Yunus Emre'nin dediği "Bir ben var bende, benden içeru" olanı dikkate almayıp, onun farkındalığını yaşamayıp, devamlı cilâlamaya çalıştığı, içinde kendi hırslarından oluşan bir şey var. Hatta zaman zaman, günümüzde egoistlik, övülen bir durum...

CS: Takdir ediliyor, maalesef. Çünkü Allah'la irtibatımız çok azaldığından ve bir de dışı süslemek çok kolay. Mâlûm-i âlînin incinin hakîkisini alamayınca, mecburen gidip yalancısıyla vakit geçiririz. Dışı süslemek, tıpkı o yalancı inciyle, taklit inciyle oylanmak gibidir. Ama kuyumcu, onun hakîkisiyle taklidini çok kolay ayırır. Dolayısıyla bu dışımızın, emreder hâle gelmesi, 'ben biliyorum', 'ben en üstünüm' hâle gelmesidir. İşte o anda felâkete uğrarız; hatta çok hoş bir hikâye vardır *Mesnevi*'de, bu emmâreyi anlatan:

"Âlimin bir tanesi, maalesef gene câhil bir âlimmiş, Ebû Cehil hikâyesinde olduğu gibi; gemiye biner. Fakat kendisi çok iyi bildiği için hemen kaptanı imtihan eder. Kaptan buraya gel bakayım, der. Sen fıkıh bilir misin, hadis bilir misin, Kur'an bilir misin? Kaptan biraz

mahcup olur. Bilmem efendim deyince, peki ya fizik, kimya, matematik der... Pek bilmem efendim deyince, 'Vah vah! Ömrünün yarısı boşa gitmiş' diye kaptanla alay eder. Kaptan gayet üzgündür ama yolcuya bir şey demez. Birkaç gün sonra muazzam bir fırtına kopar. Kaptan gelir, âlime sorar: 'Yüzme bilir misiniz efendim?' Hayır, der âlim. Öyleyse 'Vah vah! Ömrünüzün hepsi, biraz sonra ilminiz dâhil boşa gidecek.' ”

Hazreti Mevlânâ diyor ki, mânâ âleminde yüzdüren ilim, benlik değildir; nefsi emmâre değildir. Rızâdır, râzı olmaktır; nefsin en alt makamı ve en zor verilen, en zor geçilen makamı, emmâredir.

NS: Yani dışarıdan öğrendiğimiz, bize öğretilen, işte kitaplarda okuduğumuz, bize resmi eğitimle verilen bilgiler veya ailemizin zenginliği, güzelliğimiz, aklımız, aklımızın belki çok olması, az olması, bütün bunları topladığımız zaman “Ben çok önemliyim, benim her şeyim var.” İşte gördüğünüz gibi benim unvanım da var, makamım da var, şeklim de var, şemâilim de var, param da var diye insanların birbiriyle yarıştıkları şey, aslında birbirlerinin kişilikleri Allah rızâsı, Peygamberimiz'in sözleri üzerinden değil; demek ki, o kendi ego, kendi emreden ego dediğimiz emirleri yerine getiriyor.

CS: Ne güzel yorumladınız. Yani nefs-i emmârede bir dakika sonrayı bile programlama hakkımız yokken, o sanki bütün hayatı kendimiz var ediyormuşçasına ya

da demin buyurduğunuz her şey bizde baki kalacak-
miş gibi, hiç değişmeyecekmiş gibi...

NS: Ölümsüz gibi...

CS: Evet, onlarla övünür hâle geçmek, işte bunlar
Epiktet'in "Çömlek seviyorsan itiraf et, kırılırsa üzülmey-
mezsin" dediği gibi her şey yok olmaya ve çürümeye
mahkûmken, geçici şeylerle övünmenin boşluğunu ya-
şamaktır. Ama gelin görün ki, bu hâle Kur'an-ı Kerim
'ölü hâl', der. Yani nefis-i emmârede olan insan Allah'ın
indinde ölüdür. O kadar ki, Allah onu kâle almıyor. Fa-
kat bunun bir üstünde nefis-i levvâme vardır. Yani ya-
vaşça artık kendinin de hatâlı olabileceğini fark eder.
Buna yaşamın başlangıcı denir: Dirilik. Yani insan şöy-
ledir: Bir akıl eder, "Allah'ım beni affet" der, sonra gene
"ama ben haklıyım", der. Yani ikisi arasında...

NS: Evet. Bunu da yine konuşup açacağız mutlaka ama
bugün nefis gibi, ego gibi inanılmaz derya bir konuyu
böyle kısacık bir zamana sığdırıyoruz. Ama hiç olmazsa
merak edilsin, oradan başlansın diye. Evet, bugünkü
sohbetimiz burada sona eriyor ve diyelim ki, "İnsanın
kırması gereken en büyük put, kendi egosudur."

NS: Sevgili Cemâlnur Sargut hanımefendiyle birlikte bugün sizlerle aşkı konuşacağız. Evet, Mesnevî Okumaları'nda aşk çok önemlidir. Çünkü aşk, her şeyin rûhudur, içidir, gözüdür, kulağıdır. Aşk bizim bütün ayıplarımızın, maddî ve mânevî hastalıklarımızın aziz devâsıdır, ilaçtır. Çünkü aşkla aynada, gerçek sen görünür. Aşk ve sevgi bizi insan yapan ve şereflendiren bir kavramdır. Mesnevî'de bununla ilgili bölümden kısaca bahsedelim:

“Topraktan yaratılan beden aşktan nasip alınca göklere çıktı, yüceldi.”

Dünya bağıını kopar, maddeye olan bağılıktan kendini kurtar da hür ol, ey oğul ne zamana kadar altının, gümüşün esiri olacaksın?

Rızıklar denizini bir testiye dökecek olsan ne kadarını alırsın? Ancak bir günlük kısmet, bir günlük su.

Harislerin, dünyayı çok sevenlerin göz testileri hiç dolmaz. Sedef de kanaat edici olmayınca içi inci ile olmaz.

Halbuki ilâhî aşk yüzünden nefsâniyetten kurtulan, benlik elbisesi yırtılan kimse, hırstan da, ayıptan da, kötülüklerden de tamamıyla temizlenir.

Ey bizim sevdası hoş olan, güzel olan aşkımız, ey bizim bütün mânevî hastalıklarımızın, dertlerimizin tabibi; sevin, şâd ol...

Ey bizim kibir ve gurur hastalığımızın, böbürlenmemizin devâsı olan aşkımız! Ey bizim hasta gönlümüzün Eflâtun'u, Calinus'u!

Topraktan yaratılmış olan bedenimiz aşk yüzünden göklere yükseldi. Dağ bile çevikleşti, oynamaya başladı.

Ey âşık, Aşk Tûr Dağı'na can olunca, Tûr mest oldu, kendinden geçti, Mûsâ da düştü bayıldı.

Ben de bütün beşerî kirliliklerden kurtulup, beni yarata ve yaşatana yakın olsaydım da kendimi onda bulsaydım. Kâmil bir insan olarak, ney gibi aşkın söylenmesi gereken bütün sırlarını ve hakikatlerini söyledim.

Fakat kendi dilinden anlayanlardan, kendi dilini konuşanlardan uzak düşen kimse, yüzlerce dil, yüzlerce nağme bilse, yine dilsiz olur, susar.

Gül gidip, gül bahçesinin mevsimi geçince, artık bül-bülün başından geçenleri işitmez olursun. Şunu iyi bilin ki, kâinatta var olan her şey sevgilinin tecellîsinden ibârettir, onun yarattıklarıdır. Onun kudretini, yaratma

gücünü göstermektedir. Aslında âşık bir perdedir. Var olan, diri olan ancak sevgilidir. Âşık bir ölüdür. Var gibi görünen bir yoktur.

Bu hakîkati sezemeyen, ilâhî aşka meyli, isteği olmayan kimse, kanatsız bir kuş gibidir. Vay onun haline, yazıklar olsun ona!

Sevgilimin inâyeti, lûtfu, ihsanı, nûru beni aydınlatmasa, bana yol göstermese, ben nereden geldiğimi, nereye gideceğimi nasıl anlayabilirim?

Aşk, bu sözün, bu gerçeğin söylenmesini, açığa vurulmasını ister, fakat can aynası gammaz olmasın da ne yapsın? Gerçeği nasıl gösterebilirsin?²

Evet, âşıklık derdi başka hiçbir şeye benzemiyor. *Mesnevî*'de aşk der, aşk der, aslında aşk der ve bu aşkın günümüz dünyasında içinin çok boşaltılmış ve de şehvetle, nefsânî isteklerle daha çok biçimlenmiş bir görüntüsü yansıyor ekranlarımıza. Oysa bizim *Mesnevî*'den öğrendiğimiz aşk nasıl bir aşktır?

CS: Efendim, hocamızın çok sevgili öğrencilerinden, Türkiye'nin ilk kadın felsefecilerinden Semiha Cemâl hanım *"Aşk beni ârif etti, inceltilti, zarif etti."*

Ben aşkı bilmez idim, içerim târif etti", diyor.

Mevlânâ Hazretleri'nin kastettiği ilâhî aşktır. Aşk ve sevgiyi karıştırmamak lâzım. Aşk kelimesi "ışk"tan,

2 Şefik Can, *Mesnevî Tercümesi*, Ötüken Neşriyatı, İstanbul:2003, C. 1-2, s. 15-16 beyit 19-33; Ken'an Rifâî, *Mesnevî-i Şerif*, s.8 beyit 19-34

sarmaşıktan gelir. Sarmaşık hani nasıl bir evin etrafını sarar ve sardığı şeyi yok ederse, daha önce bahsettiğimiz nefsâniyetin, benliğin, egonun etrafını saran ve benliği yok eden yegâne şey sarmaşık gibi olan aşktır. Fakat bahsedilen aşk, sevgi değildir. Sevgi, çekim, şehvet, istek, arzu kelimeleriyle ifâde edilebilir. İnsan kedisini, köpeğini, elbisesini bile sevebilir. Aşk bambaşka bir şeydir. Mevlânâ'nın da öğretmenlerinden olan Ahmed Gazalî, Gazalî Sultan târif etmiş, demiş ki, aşk kelimesi 'ayn', 'şın' ve 'kaf' harflerinden oluşur. 'Ayn' görmek demek, yani Allah'ı görmekte iş başlar. Görmek nedir dersiniz, Mevlânâ'nın babası Bahâeddin Veled vurucu bir târif yapar: "O kadar hiçim, yoğum, o kadar kudretsizim ve sen de o kadar varsın, o kadar büyüsun ki, hiçliğimle varlığını idrak etmenin adına görmek diyorum Allah'ım", der.

NS: Bugün aslında insanlar görmek deyince sadece sizin cisminizi görmeyi anlıyorlar ve de sizin cismânî varlığınıza görmek gibi sizin bir de maddî çıkarlarınızı oluşturan mevkini, elbisenizi, şunu, bunu görmeyi anlıyorlar. Ama görmek deyince o sizin anlattığınız Mesnevî'nin de, Kur'ân-ı Kerîm'in de bize anlatmaya çalıştığı kalp gözümüzle görmek.

CS: Kesinlikle! Mesela birine bile âşık olsanız, aşkı kullanıyorsanız ondaki dış görünüşü değil, ondaki hakîkatî görmekten bahsediyorum burada ve 'şın' bununla sarhoş olmak, yani acıyı ve tatlıyı bir bilmek hâline gelmektir. Hani Leylâ ile Mecnûn hikâyesinde olduğu